

varázsolták. Mellékesen felötlük a kérdés: vajjon néhai való jó Apuleius, ha követi a Kóbor-féle műfaj-elnevezés logikáját, hogyan kereszteli el regényét?) A baba-regény elnevezés tehát alig állja meg helyét. Tiltakozik ellene a poétika, mert hiszen ez a munka lényegében mese, és tiltakozik a józan ész, mert — ha elfogadnók a Kóbor-féle regény-osztályozás akcidentális elvét, akkor ezer- meg ezerféle regénytípusunk volna, úgyhogy azt sem tudni az ember, hogy mit kezdjen velük és mire jó az egész. Mindezt az író is nagyon jól tudta és tudja, de azért mégis a kifogásolhatót választotta, talán azért, mert az többet ígér és sejtet; s talán azért is, mert így a „nem mindig szuverénül értelmes olvasót“ könnyebb zavarba hozni. A mű végén egy kis érzelmi hullámjáték kellemeteskedik az olvasónak, ez azonban — sajnos — Maeterlincket vallja távoli szerzőjének, inspirálójának.

Egy régebbi bírálathoz képest újabb író-szerzője úgy látta, hogy Kóbor „légi turisztikát“ produkál, „csapong“. Az előbbi némi fenntartással aláírjuk, az utóbbit azonban semmiképpen sem fogadhatjuk el. Csapongani szerintünk csak fantáziával lehet. Ez pedig nem adatott meg Kóbornak. Neki ninesen *szárnya*, csak igen jó *szeme*. Ha úgy tesszük: messze-látó. *Árvay János.*

A magyar régészeti társulat tevékenysége az utóbbi három év alatt (1920—1922). A magyar föld kultúr- és műtörténeti emlékeinek felkutatásával és beható vizsgálatával foglalkozó régészettudomány napjainkban teljesen magára van hagyatva, s sokat nélkülöz.

A ránk erőszakolt béke egy Csonka-Magyarországot teremtett, s hozzá épp azon vidékektől fosztotta meg hazánkat, hol a múlt ezredveinek folyamán a szerves egységben jelentkező kultúrák legértékesebb emlékei állottak.

A magyar régészet művelői az utóbbi három év alatt a mostoha viszonyok ellenére is nagy buzgóságot fejtettek ki, s erről most megjelent évkönyvük I. kötetét tanúsodik. E kötet nemcsak a művelt magyar nyelvtudományoknak van szánva, hanem a kötet végéhez csatolt németnyelvű bő ismertetés révén az

elfogulatlan külföldi körök számára is dokumentálni akarja a magyar kultúra fölényét az elszakított részek új birtokosaié fölött.

A Tokaj község közelében fekvő Bodrogkeresztur község őskori temetőjének ismertetése vezet be a könyvet. Az ásatás a helyen a tulajdonos, gróf Széchenyi-Wolkenstein Ernő áldozatkészségének volt köszönhető és a magyar régészek neszora, Bella Lajos vezette. Az ásatás területén öt korszak maradványai kerültek elő: neolith-, aeneolith-, bronz-, hallstatti- és La-Téne-időkből. E nagy időtartamnak megfelelően a leletek is gazdag változatosságban kerültek elő, s rögtön magukra vonták a külföldi tudósok figyelmét, kik közül nem egy a helyszínre is eljött.

A római kor emlékeivel többen foglalkoznak. Kuzsinszky Bálint, Oroszlán Zoltán, Nagy Lajos, Alföldy András és Fettich Nándor cikkei a római határvédelem, mitológiai ábrázolású domborművek, a kereskedők és iparosok társadalmi helyzetére vonatkozó emlékek, s régebbi ásatások alkalmával napfényre került leletek alapján a római kor kultúrájáról és történetéről alkotott kép újabb kiszélesítéséhez szolgálnak megbecsülhetetlen adatokat.

Az elszakított részek műemlékeivel, mint a turóci várhegyekkel és Szklabinával, a kolozsvári szentferencrendi kolostor épületével és a Nagyszeben környéki erődtemplomokkal Ernyey József, Lux Kálmán és Halaváts Gyula foglalkoztak. Az utóbbi tanulmányoknak történeti és művészeti megállapításai nem lehetnek hízelgők az új megszállókra nézve, mert világosan mutatják az emlékek hovatartozandóságát a múltban, s megfosztja őket attól az alaptól, melyet erőszakos foglalásai palástolására a magyar történeti tények tudatos meghamisításával igyekeztek a nyugat előtt feltüntetni.

A magyar műtörténet szempontjából nagy értékű Gerevich Tibor gondos és alaposan felépített tanulmánya, mely egy középkori nagy művészegyéniséggel ismert meg. Kolozsvári Tamás ez, a festő, aki 1427-ben a garamszentbenedeki monostori templom számára egy nagy szárnyas oltárt festett. A

szárnyas oltár részeit egy kivételével megtalálta Gerevich az esztergomi primási képtárban, ahol azok előbb idegen munkákként voltak elkönyvelve. A megtalált nyolc kép segítségével sikerült ennek a kiváló, olasz hatáson keresztül még az északi késői gótika talajából táplálkozó művésznőknek egész egyéniségét megállapítani.

Végezetül Csányi Károly a herceg Eszterházy-kinestár magyar ötvös-műveiről írt tanulmányt, míg Schoen Arnold két budai empire szobrászati emlékről lebbentette fel a feledés fátyolát. Gondos szemlélet sokszor cáfol rá a régebbi megállapításokra. Schoen előtt a budai gróf Sándor Móric-palotán (ma miniszterelnöki palota) látható reliefeket Fercezy Istvánnak tulajdonították, mert elkerülte a figyelmet azon szobrász-alak, aki a helikoni ünneket ábrázoló friz jobb sarkában ül, s kinek, a lába alatt lévő kövön, mesterjelzése: Kirchmayer olvasható.

Ha így egy könyvbe foglaltan tekintjük át ennek a nagyértékű társaságnak tevékenységét, lehetetlen nem vallanunk, amit kiváló vezetőjük, Kuzsinszky Bálint, egyik megnyitó beszédében hirdetett, hogy a magyar régészet művelése egységes kultúránk miatt csak a régi Magyarország szem előtt tartásával lehetséges, mert a tudomány csak egy egészet ismer, az erőszakos megcsontítás pedig minden komoly tanulmánynak csődjét jelentené. N. L.

Bartóky József: Mécsvilág. Irodalunkban atyag három iro-típus különböztethető meg. Az egyik a multban él s a jelenhez úgyszólván csak annyi köze van, hogy ihlete tőle kér tintát és papirost; a másik a jövőbe néz s a „holnaptól“ várja babérait. A harmadik a mai világ embere. Intenzíve benngyökerezik a jelenben s a multat legfeljebb példázatnak használja a jelen számára. Ilyen író Bartóky József. Mai magyar, azzal a különbséggel, hogy jobb és nemesebb a jelen magyarjánál. Van őszinte vallásos érzése s van szilárd erkölcsi bázisa. Van szíve, részvéte s van vígasztaló ereje. Van — nem ríkító — de mélyből fakadó magyarsága s rokonszenves és tiszteletreméltó egyénisége. Elbeszélései az igazán jó ember szempontjait, ízlését és szándé-

kait tükrözik. Sőt többre is képesek: e jóság képét beléd rögzítik. S modora esztétikai szempontból már itt is eredeti módon tér el elődeitől. Jókai, Mikszáth sohasem vitték bele magukat annyira és ily módon írásaikba, mint ő s Herczegnek és Gárdonyinak is sok kötetét kell végigforgatnom, míg szerzőikről csak a felét is megtudom annak, amit Bartókyról, az emberről, egyetlen elbeszélése alapján megtudhatok.

Nehogy az olvasó azt higgye, hogy lírai vallomásokat sző elbeszéléseibe! E tekintetben Bartóky egyik legtárgyilagosabb írónk. Nem ő beszél magáról, hanem alakjai beszélnek róla: elbeszéléseinek alapgon-dolata, alakjainak elhatározásai, medítálásai és cselekvései minde-nütt az író világnézetéből adnak egy adagot, néha oly mértékben, hogy szinte félünk: felülkerekedik a moralista a költőn. Az utolsó pillanatban s az összbenyomásban azonban ilyenkor is az íróművész diadalmaskodik s ha könyvét letesszük, az az érzésünk, hogy oly gyönyörűségben volt részünk, mely-től jobbak lettünk. Elbeszélései így kettős célt szolgálnak: esztétikait és erkölcsit s művészetének eredeti-sége és szuggesztív volta mellett bizonyít, hogy az utóbbi célt is el-éri az előbbinek sérelme nélkül. Képzeteletével és szívével egyaránt termékenyít.

E pár megjegyzés is rámutat arra, hogy Bartóky mély erkölcsű író. Novelláiból szeretet és hűség árad, melynek melege meghat, fel-emel. Különösen a családi érzés magasztosul elbeszéléseiben költői-vé: a mennyek országát képzetele családok szent birodalmának látja, hol együtt vannak édesanya, nagy-anya, az elődök hosszú sora, kik az égi magasságból szerető érdeklé-déssel kísérik földi kedveseik lép-teit. Csaknem minden novellájába beleszővi az anyai szeretetet. Az édesanya ismeri az éghez és égből vezető utat, szeretete az egyetlen biztos kalauz (*Fehér világ*). „A méltóságos úr haldokolva az édesanya ölébe hajtja fejét“ (*Az abonyi ha-rangok*). Borsá Péter tragédiájáért vígasztalás, hogy „édesanyja büsz-kén sirathatta el megholt gverme-két“ (*Törvény*); s még a züllött mosónénak: Berágnénak is édes-